

THE EVOLUTION OF CULTURAL STUDIES AND THEIR POTENTIAL FOR INTERNATIONALIZATION OF ROMANIAN HIGHER EDUCATION

Oana-Luiza Barbu
PhD., University of Bucharest

Abstract: For centuries, peregrination academica gave the possibility to students to experience from a cultural point of view. Given the times, the beneficiaries of this study mobility were very few. Today, in a globalized world, even the education became an intercultural experience, multiplying and diversifying these exchanges, leading to the internationalization of higher education. Although the internationalization is a very complex process, one of its aims is to give to students the possibility to acquire the necessary skills, attitudes and competencies in order to be able to participate to these intercultural interactions which became part of our daily life. This article has as starting point the affirmation of Simon Volet according to who one way to achieve the above is to start by reforming the curriculum, giving it a more cultural approach. Considering this, the aim of this article is to discuss the evolution of cultural studies as part of this process and its potential for internationalization of higher education. We will build our argument taking as case study the Romanian higher education and the academic offer during the university year 2016-2017.

Keywords: cultural studies, internationalization, higher education, curriculum, Romania

Introducere

Timp de secole, *peregrinatio academica*, astăzi denumită mobilitate academică, a purtat tinerii în toate colțurile lumii. Deși la început a avut un caracter elitist și, prin urmare limitat, fiind accesibilă doar acelor care proveneau din pătura superioară a societății, treptat aceasta a căpătat un caracter de masă, astfel încât astăzi ea este accesibilă tuturor, grație numeroaselor forme de finanțare.

Urmările călătoriilor de studii s-au resimțit, în primul rând, la nivel individual, ajutându-i pe aceia dintre beneficiari să se dezvolte personal și profesional și, la întoarcerea în țară, să devină membrii de vază ai societății, indiferent de domeniul în care s-au afirmat. Acestea însă i-au îmbogățit și din punct de vedere cultural, expunându-i la contexte și interacțiuni interculturale care i-au provocat, uneori, să treacă peste barierele culturale, deschizându-le orizonturile.

Nu puține sunt mărturiile care să susțină observația de mai sus. Vom ilustra cele de mai sus prin evocarea exemplului dat de Mihail Kogălniceanu și de pasiunea sa pentru Spania, așa cum reiese din notele sale despre călătoria din această țară iberică întreprinsă între 1846-1847, puțin explorată de călătorii români ai vremii. Mihail Kogălniceanu a făcut cunoștință cu Spania la vârsta de 14 ani, paradoxal, nu prin intermediul limbii române sau al limbii spaniole, ci grație altei limbi străine, franceza, limbă în care a citit prima carte despre cultura spaniolă, *Gonzalo de Cordoba* scrisă de Jean Pierre Claris de Florian¹, cunoștințe pe care și le-a dezvoltat ulterior prin lecturarea altor autori precum George Henry Borrow, Jose Antonio Condo, Washington Irving și alții. Ajuns în Spania în 1846, Mihail Kogălniceanu

¹ Mircea Angheliescu, *Lâna de aur. Călătorii și călătoriile în literatura română*, Editura Cartea Românească, București, 2015, p.111.

începe să studieze limba spaniolă², ceea ce îi deschide și mai mult orizontul cunoașterii. Astfel, ajunge să cunoască și să înțeleagă mai bine cultura spaniolă, de care se simte foarte atașat întrucât i se părea că seamănă mult cu cea română: „poporul spaniol, ca toate popoarele sudice care au intrat în contact cu estul, acest leagăn al imaginației și al poeziei, avea o deosebită aplecare spre povești. Ca și românii, îi puteai vedea adesea, la lăsarea serii, adunându-se în jurul unui bătrân sau al unei bătrâne, de multe ori țigancă, ascultând cu bucurie povești despre luptele străbunilor lor cu maurii sau despre viața vreunui bandit celebru în care frumusețea juca un rol important.(...) Nu există deal, zid, pod, abis sau peșteră care să nu aibă propria-i legendă, din care farmecele sau incantațiile să lipsească. Și, destul de curios, multe dintre aceste povești seamănă cu poveștile românilor”³. Dincolo de satisfacția personală, călătoria în Spania și învățarea unei noi limbi străine a avut și un impact la nivel științific, întrucât a contribuit la diseminarea cunoștințelor despre cultura spaniolă în spațiul românesc, făcând totodată trimiteri și descrieri precise ale evenimentelor istorice. Notele sale de călătorie, luate într-o altă limbă străină – franceza - au contribuit la îmbogățirea literaturii de călătorie a României.

Un alt exemplu este cel oferit de Dimitrie Bolintineanu care, în 1854, vizitează partea otomană a Macedoniei, iar în volumul *Călătorii* descrie succint ospitalitatea turcilor: „Ne dete cafele și ciubuce și ne prepară o gustare turcească, care ar fi fost bună, dacă noi nu am fi avut merinde mai bune. Turcul nostru nu era de acele tipuri grave, bănuitoare, ce întâlnește cineva atât de des în aceste țări. Era voios, vorbitor, deschis – un om de patruzeci și cinci de ani: fața rumenă, rătundă, fesul pe ceafă și cu fruntea ieșită”⁴. Din fragment putem deduce faptul că Bolintineanu cunoștea într-o oarecare măsură cultura acestora și avea deja o anumită părere despre turci, părere care, iată, îi este contrazisă. Experiența lui Dimitrie Bolintineanu în această parte a lumii îi va folosi drept inspirație pentru ciclul de poezii *Florile Bosforului*.

Călătoriile de acest tip continuă și în secolul al XX-lea. Astfel, în 1908, Onisifor Ghibu, care la vremea respectivă își desfășura studiile la Jena, într-o scrisoare adresată lui Nicolae Iorga, observa următoarele: „Ce altă atmosferă decât la București, și în această universitate mică, de la cel dintâi profesor, până la studenții cei noi și până la studenții străini, care se prefac sufletește, ducând în patrie la întoarcere alte gânduri și alte idealuri decât cele cu care am venit aici”⁵. La întoarcerea în țară, Onisifor Ghibu s-a lăsat condus de aceste idealuri, luptând pentru unitatea poporului român. Lui i se datorează reorganizarea pe principii românești a Universității din Cluj în 1919.

Tot în acea perioadă Alexandru Rosetti, cel care avea să devină unul dintre cei mai renumiți filologi și lingviști români, profesor al Facultății de Litere a Universității din București, își desfășura studiile doctorale la Paris, la Sorbonna. Într-o scrisoare din 1920 către Ioan Bianu, acesta recunoștea că a avut nevoie de un timp de acomodare pentru „a profita cu folos real de lecțiile măștrilor de aici, dezbărându-mă de unele prejudecăți în care mă fixasem în țară, privind multe probleme sub un alt aspect, mai larg, și condus de alte criterii. De asemenea, acest mare și unic oraș a început să acționeze cu succes asupra mea, fie prin minunatele-i muzee, fie prin umanismul înaltelor sale instituțiuni, fie prin lecturi sau plimbări”⁶.

² Dan Berindei, „Spania în viziunea lui Mihail Kogălniceanu și V.A. Urechia” în *Modernitate și trezire națională. Cultura națională modernă. Studii și eseuri*, Editura Fundației PRO, București, 2003, p.231.

³ Mihail Kogălniceanu citat în Mircea Popa, *Spania descoperită de români*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2007, p. 52.

⁴ Dimitrie Bolintineanu, *Călătorii*, ediție îngrijită de Teodor Virgolic, Editura Minerva, București, 1987, p. 237.

⁵ Onisifor Ghibu în *corespondență*, I, ed. Mihai O. Ghibu, București, Editura Semne, 1998, p.304 în Lucian Nastasă, *Suveranii Universităților românești. Mecanisme de selecție și promovare a elitei intelectuale. Profesorii Facultăților de Filosofie și Litere (1864 – 1948)*. Vol I, Editura LIMES, Cluj-Napoca, 2007, p. 168.

⁶ *Scrisori către Ioan Bianu*, IV, ed. Marieta și Petre Croicu, București, Editura Minerva, 1978, pp.80-82.

Tot în prima jumătate a secolului al XX-lea, Mircea Eliade pleacă în India pentru o bursă de studiu pentru învățarea limbii hindi, acolo unde va rămâne până în 1931. În cartea *India*, unul dintre fragmentele relevante problematicii noastre scoate în evidență capacitatea lui Eliade de a se adapta noului context cultural, precum și plăcerea acestuia de a interacționa cu populația locală : „În tren cunoscusem pe acel tânăr care se întorcea de la Rameswaram. Aflînd că rămânem o zi în Madura (...) ne-a oferit - mie și lui Bhimi Chawda, ospitalitate în casa fratelui său, negustor (...). Am primit cu entuziasm. Din tren, tânărul hindus a început să mă socotească oaspete, oferindu-mi țigări indigene dintr-o singură foaie de tutun răsucită, lapte cu ceai, fructe și prăjituri. Bhimi mi-a făcut semn să nu încerc a plăti aceste daruri pe care tânărul le cumpăra în fiecare gară. Altminteri l-aș fi jignit”⁷.

Fragmentele alese ilustrează provocările de ordin cultural pe care acești mari scriitori români le-au întâmpinat în timpul studiilor lor în străinătate, precum și modul lor de a se raporta și de a gestiona aceste noi. experiențe interculturale. Astăzi, în contextul globalizării și al unei interculturalități din ce în ce mai accentuate, educația a devenit o experiență interculturală, facilitând și multiplicând acest timp de interacțiuni. Astfel, toate aceste forme de deschidere a învățământului superior poartă numele de internaționalizare. Deși nu este un proces nou, el a fost relativ târziu definit și impus în sfera academică, conceptualizarea sa făcându-se în anii '90. Definiția care a reușit să se impună îi aparține lui Jane Knight și prezintă internaționalizarea drept „procesul de integrare a unei dimensiuni internaționale/interculturale și globale în obiectivele, funcțiile principale și rezultatele învățământului superior, atât la nivel instituțional, cât și național”⁸. Necesitatea teoretizării a apărut ca urmare a intensificării schimburilor culturale, care a afectat și sfera academică, în special învățământul superior ce a devenit din ce în ce mai internaționalizat. Vorbim practic de un caracter sistematic, de masă, al acestor schimburi culturale mijlocite de învățământul superior, fenomen care necesită o clarificare teoretică și o organizare pragmatică.

Unul dintre obiectivele, deși derivate, ale internaționalizării, este acela de a ajuta studenții să obțină cunoștințele, atitudinile și competențele necesare pentru a putea lua parte la interacțiunile interculturale care au devenit parte a vieții cotidiene. Pentru aceasta, învățământul superior trebuie să „creeze și să implementeze un curriculum care să ajute la atingerea scopurilor educaționale, sociale și culturale ale internaționalizării pentru studenții naționali și internaționali”⁹. Conform lui Simone Volet, internaționalizarea conținutului curriculumului are ca scop pregătirea studenților pentru a putea face față contextelor interculturale și multiculturale și trebuie să fie gândită astfel încât să se potrivească atât studenților naționali, cât și internaționali, dată fiind mobilitatea academică din ce în ce mai accentuată¹⁰.

Plecând de la această observație, am considerat ca unul dintre cele mai relevante mijloace ale internaționalizării prin care acest obiectiv să fie îndeplinit este dezvoltarea curriculumului prin introducerea studiilor culturale ca domeniu de licență și master. Astfel, în cele ce urmează, vom chestiona, având ca studiu de caz România, dezvoltarea studiilor culturale ca domeniu de studiu de sine stătător și potențialul lui de internaționalizare.

⁷ Mircea Eliade, *India*, ediție îngrijită și prefațată de Mircea Handoca, Editura pentru Turism, București, 1991, p.36.

⁸ Jane Knight, „ Student Mobility and Internationalization: trends and tribulations in research” in *Comparative and International Education*, vol. 7, no.1, 2012, p.22.

⁹ Simone Volet, *Challenges of internalization. Enhancing intercultural competence and skills for critical reflection on the situated and non-neutral nature of knowledge*, Murdoch University, Perth, Australia, p.2, disponibil la <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.196.2361&rep=rep1&type=pdfm> accesat la data de 20.11.2017.

¹⁰ Idem, p.2.

Evoluția studiilor culturale

Studiile culturale sunt o disciplină relativ nouă, apărută la începutul anilor '60, o disciplină care a evoluat ca urmare a contextului favorabil, dată fiind accentuarea interacțiunilor interculturale. Spre deosebire de alte domenii care au un obiect de studiu foarte bine articulat, în cazul studiilor culturale lipsește consensul asupra acestuia, dat fiind faptul că „elementul principal de analiză, cultura, este multidiscursiv, sensul acesteia și modalitatea de a o înțelege diferind în funcție de tradiție, context istoric, percepția asupra relației de putere și de cunoaștere”¹¹. Această ambiguitate face ca studiile culturale să nu poată fi definite dintr-o perspectivă unidimensională.

Principala problemă în definirea studiilor culturale rezidă în faptul că, spre deosebire de celelalte discipline academice, aceasta nu are un cadru teoretic și metodologic unitar, cum nu are nici un obiect de studiu bine delimitat. Colin Sparks observă că, la o privire atentă, vom identifica la nivelul studiilor culturale o pleiadă de idei, de problematici și de metode de analiză aparținând unor domenii diverse, precum critica literară, sociologia, istoria și chiar jurnalismul¹². De aceeași părere este și Gilbert B. Rodman care, dedicându-se studiilor culturale, identifică patru caracteristici ale acestora, și anume natura politică, interdisciplinaritatea, constructivismul și contextualismul radical¹³. Tot el este cel care afirmă că scopul studiilor culturale poate fi divizat în 1) producerea de analize detaliate și contextualizate ale modului în care puterea și relațiile sociale sunt create, structurate și menținute prin intermediul culturii și 2) diseminarea rezultatelor acestor analize în forumuri responsabile de sarcini pedagogice, de stimulare sau intervenție politică¹⁴.

Încercând să explice lipsa unui obiect de studiu bine delimitat, Lawrence Grossberg afirmă că una dintre principalele trăsături ale studiilor culturale este chiar refuzul de a se construi prin asumarea unei singure poziții teoretice și abilitatea de a aborda contexte politice și istorice diferite¹⁵. Lawrence Grossberg denunță afirmațiile conform cărora studiile culturale nu au o identitate proprie, afirmând, în schimb, că este vorba despre o identitate multiplă și dinamică. Astfel, recunoscând la rândul său dificultatea de a defini studiile culturale, Grossberg propune însă o delimitare a sferei de interes a acestora astfel: „studiile culturale sunt preocupate de descrierea și delimitarea modalităților în care textele și discursurile (practicile culturale) sunt produse, inserate și operaționalizate în viața de zi cu zi a indivizilor și a formațiunilor sociale, cu scopul de a reproduce, a contesta și chiar de a transforma structurile de putere existente”¹⁶.

Lipsa unei delimitări clare a domeniului nu a împiedicat însă formularea mai multor definiții. Poate cea mai generală definiție o regăsim în *The Sage Dictionary of Cultural Studies*, în care studiile culturale sunt definite drept „un domeniu interdisciplinar sau post-disciplinar de cercetare care explorează producerea culturii sau a hărților conceptuale”¹⁷. În continuarea definiției se oferă unele explicații privind natura studiilor culturale, care par a fi caracterizate de „un tip de discurs standardizat asupra obiectelor (pe care studiile culturale le vizează) și care gravitează în jurul unor concepte cheie, idei și problematici ce includ exprimarea, cultura, discursul, ideologia, identitatea, cultura populară, reprezentarea și

¹¹ Klementina Batina, „Cultural Studies and its Contribution to Understanding the Phenomena of Rapid Museum Growth” in *Ethnological Reserches*, no. 14, 2009, pp. 269-270.

¹² Colin Sparks, „The evolution of Cultral Studies” in John Storey (ed), *What is Cultural Studies?*, Arnold, New York, 2009, p. 14.

¹³ Gilbert Rodman, „Cultural Studies and History” in Nancy Partner, Sarah Foot (eds.), *The Sage Handbook of Historical Theory*, Sage, London, 2013, p. 344.

¹⁴ Gilbert Rodman, *art.cit.*, p. 344

¹⁵ Lawrence Grossberg, „The circulation of cultural studies” in John Storey (ed), *What is Cultural Studies?*, Arnold, New York, 2009, p. 179.

¹⁶ Idem, p.180.

¹⁷ Chris Barker, *The Sage Dictionary of Cultural Studies*, Sage Publications, 2004, pp. 42-43.

textul”¹⁸. O definiție mai apropiată de perspectiva lui Grossberg este formulată de T. Bennet potrivit căruia studiile culturale reprezintă „totalitatea practicilor, a instituțiilor și a sistemelor de clasificare prin care se inoculează unei anumite populații valori, credințe, competențe, rutine și un anumit tip de comportament”¹⁹. Caracterul interdisciplinar al studiilor culturale este remarcat și de T. Bennett, cu precădere în ceea ce privește „abordarea interdisciplinară a modului de funcționare a practicilor culturale în contexte de relații de putere de naturi diferite”²⁰ pe care le descrie în continuare ca fiind „relații de gen, de clasă, de rasă, precum și relațiile determinate de colonialism și imperialism la nivelul popoarelor aflate pe teritorii diferite”²¹.

În ciuda lipsei consensului în ceea ce privește studiile culturale ca disciplină academică, acestea au reușit să își facă loc în oferta educațională, multe universități oferind programe de licență și/sau de master în acest domeniu. Dată fiind rapida expansiune a studiilor culturale în sfera academică, acestea sunt percepute de Richard Johnson drept o mișcare sau o rețea²². Acest domeniu exercită o influență majoră asupra mai multor domenii, precum studii britanice, sociologie, media, lingvistică, istorie, și se dezvoltă prin conferințe științifice tematice sau reviste de specialitate dedicate²³.

Emergența studiilor culturale caracterizează și mediul academic românesc. Studiile culturale ca domeniu de studii a fost introdus prin Hotărârea de Guvern nr. 1175/2006 prin care se organizau studiile universitare de licență și se aprobau domeniile, respectiv specializările²⁴ pentru acest nivel de studii. Conform hotărârii menționate anterior, studiile culturale se subordonau domeniului fundamental științe umaniste și cuprindea următoarele specializări: etnologie, studii iudaice, studii americane, studii culturale și teologie pastorală. Începând din 2008²⁵, se adaugă acestui domeniu specializarea studii europene și, din 2011²⁶, specializarea turism cultural, în timp ce specializarea teologie pastorală este subordonată domeniului teologic. Trebuie spus că, înainte de înființarea domeniului de licență studii culturale, specializările care îl alcătuiesc erau organizate în cadrul domeniului istorie (studii iudaice, studiile americane), sociologie (etnologie), teologie (teologie pastorală), relații internaționale (studii europene)²⁷.

¹⁸ Idem, p. 43.

¹⁹ Tony Bennett, *Culture: a reformer's science*, Sage Publications, London, 1998, p. 28

²⁰ Idem, p., p.27.

²¹ Ibidem.

²² Richard Johnson, „What is cultural studies anyway?” in John Storey (ed), *What is Cultural Studies?*, Arnold, New York, 2009, p.75.

²³ Idem, p.76.

²⁴ Hotărâre de Guvern nr. 1175/2006 privind organizarea studiilor universitare de licență și aprobarea listei domeniilor și specializărilor din cadrul acestora, publicată în *Monitorul Oficial*, Partea I, nr. 769 din 11.09.2006, disponibil la http://www.upt.ro/pdf/licenta&master/HG_1175_dom_lic.pdf, accesat la data de 25.11.2017.

²⁵ Hotărârea de Guvern nr. 635/2008 privind structura instituțiilor de învățământ superior și specializările/programele de studii universitare de licență acreditate sau autorizate să funcționeze provizoriu organizate de acestea, disponibil la <https://lege5.ro/Gratuit/geytomrsgm/hotararea-nr-635-2008-privind-structurile-institutiilor-de-invatamant-superior-si-specializarile-programele-de-studii-universitare-de-licenta-acreditate-sau-autorizate-sa-funcioneze-provizoriu-organi>, accesat la data de 25.11.2017.

²⁶ Hotărârea de Guvern nr. 966/2011 pentru aprobarea Nomenclatorului domeniilor și al specializărilor/programele de studii universitare, disponibil la <https://lege5.ro/Gratuit/gi3dcobzhe/hotararea-nr-966-2011-pentru-aprobarea-nomenclatorului-domeniilor-si-al-specializarilor-programele-de-studii-universitare-a-structurii-institutiilor-de-invatamant-superior-a-domeniilor-si-programele>, accesat la data de 25.11.2017.

²⁷ Hotărârea de Guvern nr. 896/2004 pentru modificarea Hotărârii de Guvern nr. 1336/2001 privind domeniile și specializările de referință din învățământul superior publicat în *Monitorul Oficial*, Partea I, nr. 539/16.06.2004, disponibil la http://www.uaiasi.ro/ro/files/legislatie/HG_896_domenii_si_specializari_universitare.pdf, accesat la data de 25.11.2017.

Observăm că specializările care astăzi alcătuiesc domeniul de licență studii culturale sunt relativ noi, introduse în oferta educațională după 1989. De exemplu, specializarea etnologie a fost inclusă în oferta educațională a Facultății de Litere a Universității Babeș Bolyai din Cluj-Napoca încă din 1990, devenind specializare A din 2003 și monospecializare din 2007²⁸. La Universitatea din București, etnologia a fost introdusă ca specializare în cadrul Facultății de Litere din 2008, care presupune „abordarea etnologică a culturii populare românești, tradiționale și contemporane, rurale și urbane, ca realitate dinamică, vie, în comunicarea cu alte paliere culturale (cultura de masă, cultura savantă, cultural oficială, cultura scrisă, etc.), urmărindu-se totodată deprinderea unei perspective multiculturaliste”²⁹.

Mult mai devreme, în 1998, s-a introdus în cadrul aceleiași facultăți specializarea studii europene, coordonată de Departamentul de Studii Culturale, înființat în același an. Necesitatea înființării unei astfel de specializări pare a fi determinată de „noile cerințe de pe piața muncii pentru un manager cultural modern, profesionalizat, specialist în problemele culturii europene, dar și ale antropologiei și culturii populare românești, beneficiar al unor cunoștințe solide de istorie, literatură, studii culturale și studii media, filosofie politică, drept comunitar și internațional, limbi străine, tehnici de redactare utilizate în diferite tipuri de proiecte europene, culturale și diplomatice”³⁰.

Nici studiile americane nu sunt de dată recentă, ele fiind oferite de Facultatea de Litere a Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași încă din 2004³¹, program care depășește abordarea tradițională a limbii și literaturii engleză, favorizând o abordare mai degrabă culturală. Același program este oferit și de alte universități din țară, precum Universitatea Ovidius din Constanța, Universitatea din București, și altele.

Specializarea studii culturale a apărut mai târziu, ea fiind, de exemplu, oferită de Facultatea de Litere a Universității de Vest din Timișoara începând cu anul academic 2009-2010, cu scopul de a produce „profesioniști bine informați, receptivi, fără prejudecăți, pregătiți să lucreze cu oameni din culturi diferite”³².

Observăm că toate aceste specializări, subordonate unor domenii de licență diferite, aveau în comun un element prin prisma căruia se făcea analiza: cultura. Astfel, ele se diferențiau de celelalte specializări din cadrul aceluiași domeniu, precum istorie, filologie, sociologie, etc., care foloseau aceeași abordare analitică. Ca urmare a acestei constatări, s-a înființat un nou domeniu de licență, studiile culturale, care a dobândit notorietate foarte repede ca urmare a cerințelor pieței muncii de mediatori, respectiv educatori culturali.

Studiile culturale au un rol foarte important în familiarizarea studenților cu modele culturale diferite care astăzi, urmare a globalizării, pot fi întâlnite în interacțiuni cotidiene. Ele educă în spiritul multiculturalității și al respectului pentru diversitatea culturală și ajută la formarea de profesioniști într-un domeniu care se dezvoltă într-un ritm alert.

Analiza domeniului de studii universitare de licență și master studii culturale în oferta educațională a anului academic 2016-2017

a. Domeniul de studii universitare de licență studii culturale

În ultimii ani, domeniul de licență studii culturale s-a dezvoltat semnificativ, fiind oferit de mai multe universități din țară, așa cum rezultă din figura de mai jos:

²⁸ <http://etno.lett.ubbcluj.ro/>, accesat la data de 25.11.2017.

²⁹ <http://litere.ro/studii/licenta/#etnologie>, accesat la data de 25.11.2017.

³⁰ <http://litere.ro/studii/licenta/#se>, accesat la data de 25.11.2017.

³¹ http://media.lit.uaic.ro/?page_id=11, accesat la data de 25.11.2017.

³² https://clrc.uvt.ro/fisiere/studii_culturale.pdf, accesat la data de 25.11.2017.

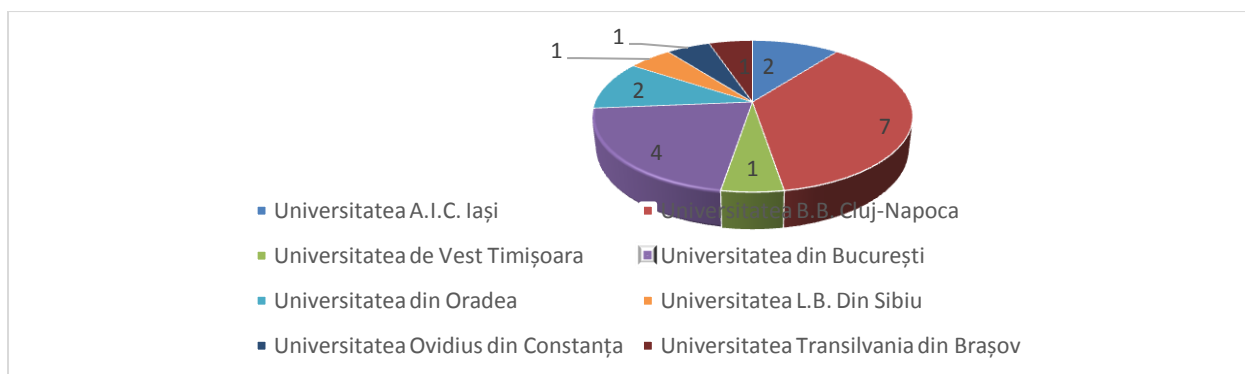

Fig. 1. Situația numărului de programe de licență în domeniul studii culturale pe universitate

Observăm că cele mai multe programe de licență în domeniul studiilor culturale sunt oferite de Universitatea Babeș Bolyai din Cluj-Napoca (7), urmată de Universitatea din București (4). Din figura de mai sus reiese că în principalele opt centre universitare din țară candidații pot opta pentru 19 astfel de programe de licență, oferite de următoarele facultăți după cum urmează:

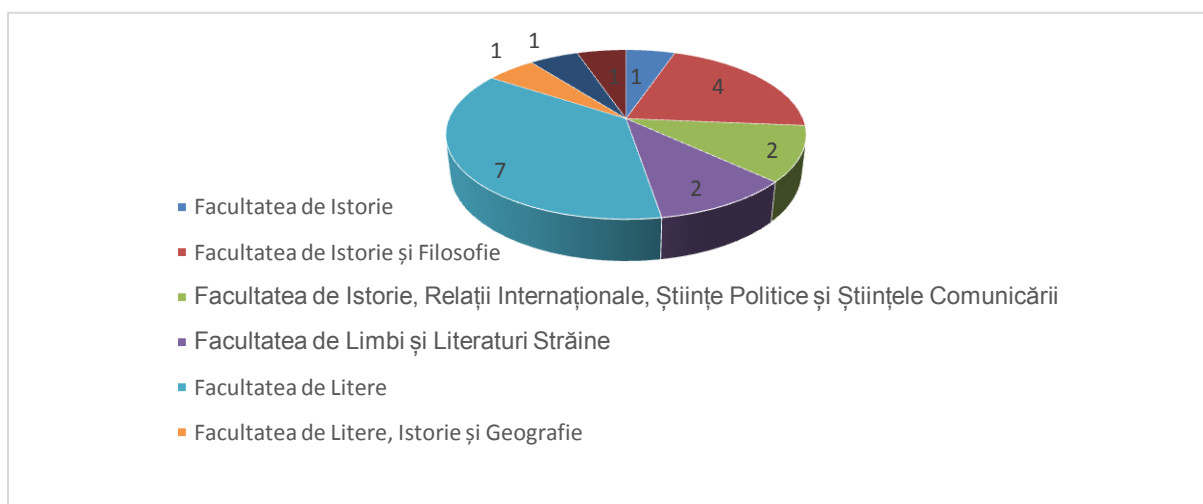

Fig.2. Situația numărului de programe de licență în domeniul studii culturale per facultate

Constatăm din figura de mai sus o repartizare oarecum echilibrată a programelor de studii de licență în domeniul studiilor culturale între facultățile de istorie și litere. Această situație demonstrează observațiile privind interdisciplinaritatea acestui domeniu de studii care, la nivel de licență, este abordat din perspectivă istorică și/sau filologică. Specializările în cadrul acestui domeniu de studii incluse în oferta educațională a universităților sunt:

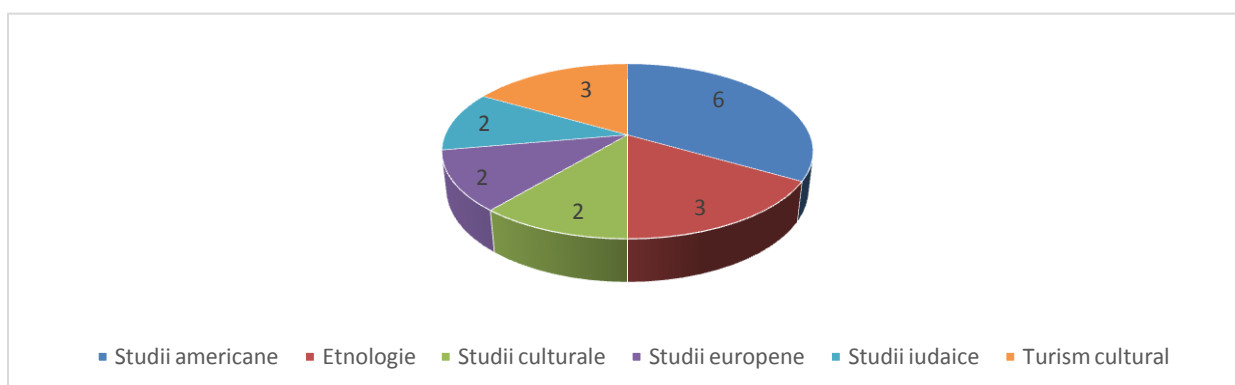

Fig.3. Situația specializărilor subordonate domeniului studii culturale

Deducem din imaginea de mai sus faptul că specializarea cea mai ofertată de universități este cea de studii americane, urmată de etnologie și studii europene. Paradoxal, specializarea care dă chiar numele domeniului, studii culturale, este oferită la nivelul programelor de licență de numai două universități, ceea ce ne determină să afirmăm ca acest domeniu încă nu este foarte bine articulat la nivelul învățământului superior românesc.

Un alt element important este potențialul de internaționalizare pe care acest domeniu de studii îl prezintă, dincolo de perspectiva multiculturală folosită. Ne referim aici la limba de predare, iar situația la nivelul specializărilor subordonate acestui domeniu se prezintă în felul următor:

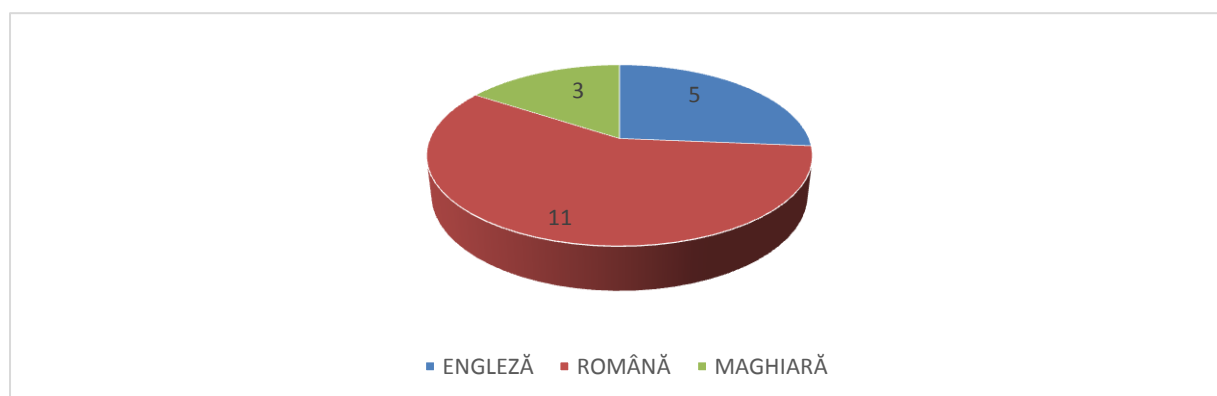

Fig. 4. Situația specializărilor subordonate domeniului studiilor culturale în raport cu limba de predare

Dincolo de numărul relativ redus de programe de studii în domeniul studiilor culturale, constatăm că aproximativ $\frac{3}{4}$ sunt predate în limba română, și numai în 5 dintre cazuri este folosită o limbă de circulație internațională, și anume limba engleză. Având în vedere emergența studiilor culturale în sfera academică, dar și cerința pieței muncii pentru specialiști în acest domeniu, coroborat cu cerința pentru specialiști în limbi străine, considerăm că oferta educațională în acest domeniu ar trebui dezvoltată și diversificată, astfel încât studiile culturale să fie disponibile într-un număr mai mare într-o limbă de circulație internațională. Această măsură ar putea avea impact pozitiv și asupra creșterii numărului de mobilități incoming, deoarece ar facilita accesul studenților internaționali la studii, odată bariera lingvistică eliminată.

b. Domeniul studii universitare de master studii culturale

În ceea ce privește programele de master strict în domeniul studiilor culturale, am identificat existența unui număr de 11 programe concentrate în trei universități, și anume, Universitatea din București (5), Universitatea Babeș Bolyai din Cluj-Napoca (4) și Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca (2). Cu excepția unui singur program, care este oferit în limba maghiară, toate celelalte sunt predate în limba română.

La o cercetare mai amănunțită am constatat însă că multe programe de master în domenii diferite au o abordare culturală sau interculturală explicită, identificabilă încă din titulatura programului (ex. Comunicare interculturală, Management intercultural, Diplomatie culturală și relații internaționale, etc.). În ciuda faptului că nu se încadrează toate în domeniul studiilor culturale, prin abordarea folosită, ele joacă un rol important în conștientizarea tinerilor asupra rolului important pe care elementul cultural îl joacă în interacțiunile zilnice, indiferent dacă vorbim despre un context economic, istoric, diplomatic, etc.

Dacă acceptăm acest argument și extindem aria de cuprindere, atunci vom constata că pentru anul universitar 2016-2017, candidații au avut de ales între nu mai puțin de 89 de astfel de programe, oferite de 24 de universități, astfel:

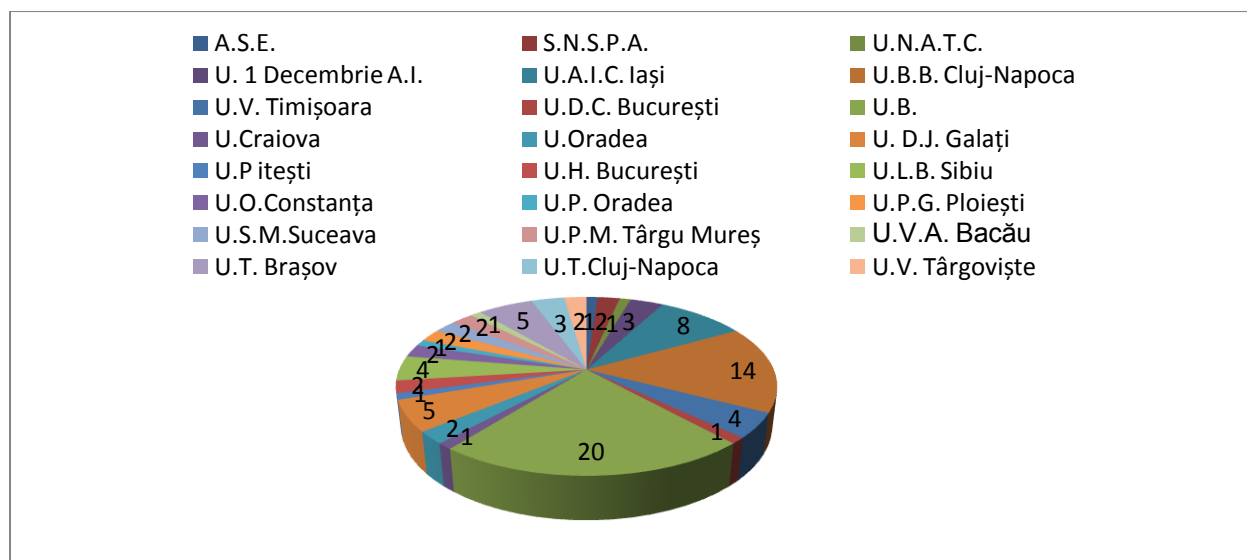

Fig.5 Numărul programelor de master cu caracter cultural/intercultural pe universitate

Observăm din figura de mai sus o ofertă semnificativă a programelor de master cu o abordare culturală/interculturală a Universității din București (20), urmată de Universitatea Babeș Bolyai din Cluj-Napoca (14). Acestea sunt secondate, la o distanță mare, de universități precum Universitatea Transilvania din Brașov (5), Universitatea Dunarea de Jos (5), Universitatea de Vest din Timișoara (4), Universitatea Lucian Blaga din Sibiu (4). Celelalte universități oferă între 1-3 programe de acest fel. Constatăm astfel că o pătrime dintre programele de master în domeniul discutat este deținută de cele mai mari două universități românești.

La fel de importantă este și analiza domeniilor de studii care oferă programe de master cu o astfel de abordare.

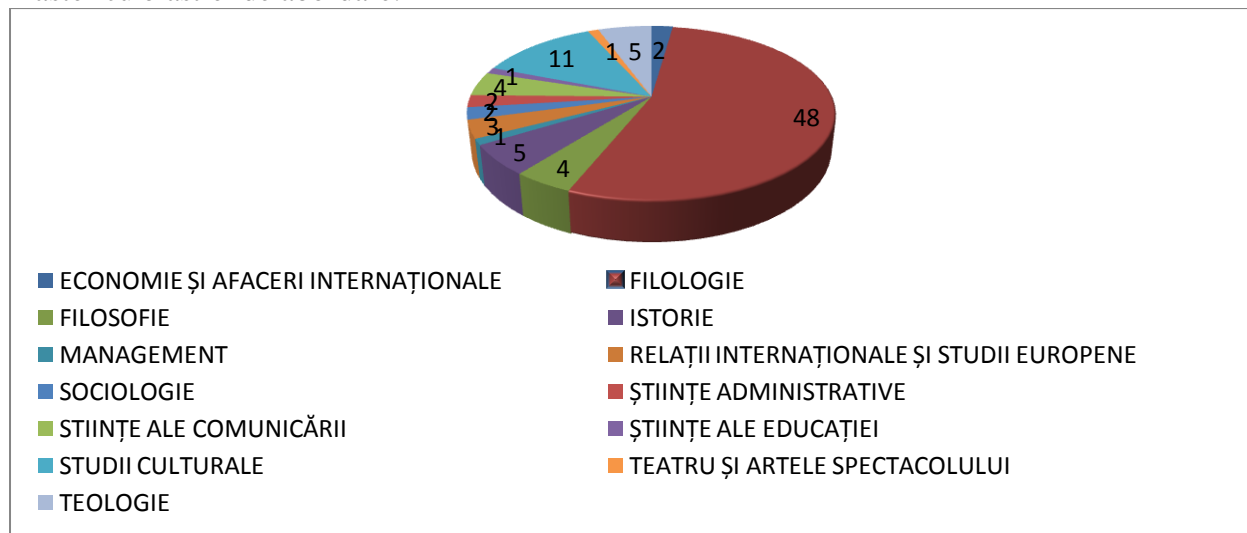

Fig.6. Numărul programelor de studii de master cu abordare culturală/interculturală pe domeniu

Observăm că în multe domenii de master se oferă programe de studii care explorează probleme specifice ariei de interes prin prisma culturii, iar în acest sens domeniul filologie este unul dintre cele mai ofertante (48). Pe locul al doilea se află chiar domeniul studiilor culturale (11), constatând astfel un număr mai mare al programelor de master față de cel de licență, acolo unde oferta era numai de 2 programe. Domenii precum istorie, filosofie, dar și științele comunicării sau științele educației au dezvoltat de asemenea programe de studii pentru acest nivel în care analizează relația dintre obiectul lor fundamental de cercetare și cultura.

În ceea ce privește potențialul de internaționalizare a acestor programe, putem afirma că, urmare a ofertei considerabil mai bogate față de studiile de licență, a numărului mai mare de instituții de învățământ superior care le-au inclus în programa proprie, dar și a interdisciplinarității vizibil mai ridicate, acesta este unul considerabil. De asemenea, potențialul lor crește și ca urmare a faptului că peste 20 de astfel de programe sunt oferite într-o limbă de circulație internațională, după cum rezultă din figura următoare:

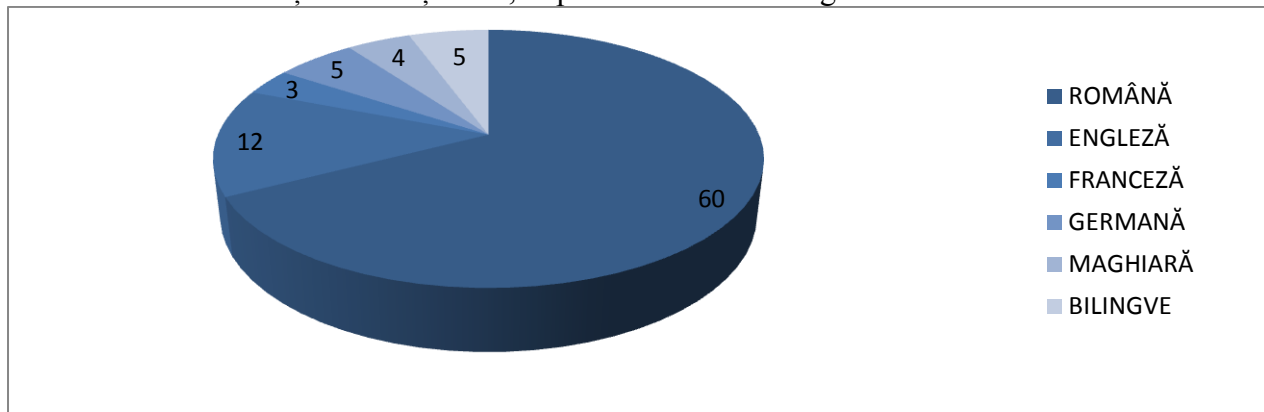

Fig. 7. Numărul programelor de master în raport cu limba de predare

Observăm din figura de mai sus faptul că programele de master într-o limbă străină reprezintă aproximativ o treime din totalul ofertei educaționale. Acest raport este net superior celui de la nivelul programelor de licență. Mai mult, dacă la nivelul studiilor de licență limbile de predare erau română, engleză și maghiară, la nivel de master observăm o diversificare a paletelor lingvistice, fiind introduse ca limbi de predare franceza și germana.

Această analiză a demonstrat același caracter interdisciplinar al studiilor culturale și la nivelul învățământului superior românesc. Deși este un domeniu de studiu nou, acesta a evoluat destul de rapid, dobândind autonomie în nomenclator ca domeniu de licență și de master de sine stătător.

Am remarcat însă faptul că, atât la nivelul studiilor de licență, cât și de masterat, studiile culturale sunt abordate preponderent prin prisma filologică și lingvistică, fiind oferite de facultățile de litere sau limbi străine. În ceea ce privește strânsa relația dintre studiile literare și cele culturale, aceasta este explicată de Naomi Segal care o pune pe seama evoluției studiilor literare care treptat s-a desprins de tradiția filologiei pure și a criticii literare și au început să împrumute din alte domenii precum antropologia, filosofie, chiar și politică (prin citirea și interpretarea textelor prin prisma feminismului, postcolonialismului, etc.), dezvoltând noi direcții de a reflecta asupra obiectelor și practicilor proprii³³. Astfel, noile problematice abordate de studiile literare fac ca obiectul lor de studiu să nu se mai rezumă doar la text, ci să se extindă și la analiza relației acestuia cu diverse producții artistice – muzică, film, cinematografie, obiecte de artă (pictură, sculptură) sau chiar cu spațiul rural sau urban. De asemenea, relația dintre cele două domenii este datorată și noilor modalități de a accesa și de a livra conținutul textului ca urmare a apariției noilor tehnologii. În ceea ce privește afinitatea dintre studiile lingvistice, care includ și traducere și interpretare, și studiile culturale, aceasta se datorează, în primul rând, chiar scopului traducerii și interpretării, anume promovarea și facilitarea înțelegerii dintre diferite țări și națiuni. Mai mult, traducerea sau interpretarea nu solicită numai abilitățile lingvistice ale individului, ci și competențele sale interculturale³⁴. Astfel, în cadrul facultăților de limbi și literaturi străine s-au înființat

³³ Naomi Segal, „From literature to cultural literacy” in *Humanities*, no.4/2015, pp. 70-71

³⁴ Hui Guo, „A brief analysis of culture and translation” in *Theory and Practice of Language Studies*, vol.2, no.2, 2012, p.343.

programe de studii culturale care să pregătească viitori specialiști nu numai din punct de vedere lingvistic, ci și cultural.

Indiferent din ce perspectivă sunt abordate, studiile culturale, așa cum rezultă din analiză, au un potențial de internaționalizare semnificativ, însă oferta educațională în materie de studii culturale trebuie uniformizată, astfel încât să fie facilitat accesul unui număr cât mai mare de studenți.

Concluzii

Prezentul articol a evidențiat evoluția studiilor culturale în România, diversificarea acestora de-a lungul anilor ca urmare, credem noi, și a cerințelor de pe piața muncii, și a confirmat totodată și interdisciplinaritatea acestui domeniu de studii.

Cercetarea a demonstrat, paradoxal, că specializarea studiilor culturale, cea care dă de altfel numele domeniului de studiu, este mai puțin frecventă în oferta educațională a universităților comparativ cu specializări precum studii americane, studii iudaice, etc., subordonate acestui domeniu de studii.

O situație aparte o regăsim la nivelul programelor de studii de masterat, acolo unde numai 11 programe sunt subordonate domeniului studiilor culturale, dar unde alte 78 programe de master, din domenii diferite (comunicare, management, diplomație, etc.), au o abordare interculturală.

În ceea ce privește potențialul de internaționalizare al studiilor culturale, am constatat că acesta se reflectă mai degrabă la nivelul studiilor universitare de master, care sunt oferite în limba engleză, franceză, germană, în timp ce la nivelul studiilor de licență, acestea sunt oferite numai în limba engleză.

Concluzionăm prin observația conform căreia sistemul de învățământ superior a constatat nevoia pieței muncii de specialiști cu competențe interculturale, precum și apariția de noi meserii (mediatori/educatori culturali), și a răspuns acesteia prin dezvoltarea și diversificarea acestor programe de studiu.

Considerăm însă că oferta educațională, așa cum rezultă din analiză, trebuie uniformizată, astfel încât aceste programe să fie oferite de mai multe instituții de învățământ superior, atât la nivel de licență, cât și de masterat, și internaționalizate prin acreditarea lor într-o limbă de circulație internațională.

BIBLIOGRAPHY

Cadru normativ

1. *Hotărârea de Guvern nr. 896/2004 pentru modificarea Hotărârii de Guvern nr. 1336/2001 privind domeniile și specializările de referință din învățământul superior* publicat în *Monitorul Oficial*, Partea I, nr. 539/16.06.2004, disponibil la http://www.uaiasi.ro/ro/files/legislatie/HG_896_domenii_si_specializari_universitare.pdf
2. *Hotărâre de Guvern nr. 1175/2006 privind organizarea studiilor universitare de licență și aprobarea listei domeniilor și specializărilor din cadrul acestora*, publicată în *Monitorul Oficial*, Partea I, nr. 769 din 11.09.2006, disponibil la http://www.upt.ro/pdf/licenta&master/HG_1175_dom_lic.pdf
3. *Hotărârea de Guvern nr. 635/2008 privind structura instituțiilor de învățământ superior și specializările/programele de studii universitare de licență acreditate sau autorizate să funcționeze provizoriu organizate de acestea*, disponibil la <https://lege5.ro/Gratuit/geytomrsgm/hotararea-nr-635-2008-privind-structurile-institutiilor-de-invatamant-superior-si-specializarile-programele-de-studii-universitare-de-licenta-acreditate-sau-autorizate-sa-functioneze-provizoriu-organi>

4. *Hotărârea de Guvern nr. 966/2011 pentru aprobarea Nomenclatorului domeniilor și al specializărilor/programelor de studii universitare*, disponibil la <https://lege5.ro/Gratuit/gi3dcobzhe/hotararea-nr-966-2011-pentru-aprobarea-nomenclatorului-domeniilor-si-al-specializarilor-programelor-de-studii-universitare-a-structurii-institutiilor-de-invatamant-superior-a-domeniilor-si-programelor>

Articole și comunicări științifice

1. Batina, Klementina, „Cultural Studies and its Contribution to Understanding the Phenomena of Rapid Museum Growth” in *Ethnological Researches*, no. 14, 2009, pp. 267-279.
2. Berindei, Dan, „Spania în viziunea lui Mihail Kogălniceanu și V.A. Urechia” în *Modernitate și trezire națională. Cultura națională modernă. Studii și eseuri*, Editura Fundației PRO, București, 2003.
3. Grossberg, Lawrence, „The circulation of cultural studies” in John Storey (ed), *What is Cultural Studies?*, Arnold, New York, 2009, pp.178-187.
4. Johnson, Richard, „What is cultural studies anyway?” in John Storey (ed), *What is Cultural Studies?*, Arnold, New York, 2009, pp.75-115.
5. Knight, Jane, „Student Mobility and Internationalization: trends and tribulations in research” in *Comparative and International Education*, vol. 7, no.1, 2012, pp. 20 – 33.
6. Rodman, Gilbert, „Cultural Studies and History” in Nancy Partner, Sarah Foot (eds.), *The Sage Handbook of Historical Theory*, Sage, London, 2013, pp. 342-353.
7. Sparks, Colin, „The evolution of Cultural Studies” in John Storey (ed), *What is Cultural Studies?*, Arnold, New York, 2009, pp.14-31.
8. Volet, Simone, „Challenges of internalization. Enhancing intercultural competence and skills for critical reflection on the situated and non-neutral nature of knowledge”, Murdoch University, Perth, Australia, pp.1-11.

Lucrări de referință

1. Anghelescu, Mircea, *Lâna de aur. Călătorii și călătoriile în literatura română*, Cartea Românească, București, 2015.
2. Barker, Chris, *The SAGE Dictionary of Cultural Studies*, Sage Publications, London, 2004.
3. Bennett, Tony, *Culture: a reformer's science*, Sage Publications, London, 1998.
4. Bolintineanu, Dimitrie, *Călătorii*, Editura Minerva, București, 1987..
5. Eliade, Mircea, *India*, ediție îngrijită și prefațată de Mircea Handoca, Editura pentru Turism, București, 1991.
6. Hitchens, Keith, *Românii. 1774-1866*, ed. III., trad. George G Potra, Delia Răzdolescu, Editura Humanitas, București, 2013
7. Popa, Mircea, *Spania descoperită de români*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2007
8. *Scrisori către Ioan Bianu*, IV, ed. Marieta și Petre Croicu, București, Editura Minerva, 1978, pp.80-82

Surse online

1. <https://clrc.uvt.ro>
2. <http://etno.lett.ubbcluj.ro/>
3. <http://litere.ro>
4. <http://media.lit.uaic.ro>